

PÉČE O HANDICAPOVANÉ ŽIVOČICHY

SPRÁVA KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU

www.krnapp.cz

Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska
Supported by grant from Iceland, Liechtenstein and Norway

Ministerstvo životního prostředí

Cílem této publikace je poskytnout informace a praktické rady, jak může každý z nás pomoci volně žijícím živočichům.

První část se věnuje pomoci zraněným a ohroženým zvířatům – dozvíte se, kam se obrátit o odbornou pomoc, jaké jsou obecné zásady „první pomoci“ zvířatům a také jak pomoci různým druhům či skupinám zvířat ve specifických situacích. Druhá část publikace se zaměřuje na zlepšování podmínek pro volně žijící zvířata kolem nás – najdete zde doporučení, jak je možné snižovat rizika zranění zvířat a jak vytvářet vhodné podmínky pro život zvířat na zahradách, dvorcích, na fasádách a bal-

konech domů. V závěru se dotkneme také celosvětových problémů ochrany zvířat, které se však týkají i nás, odkážeme na základní právní předpisy a nabídneme další zdroje, kterými čtenář této publikace může získané informace dále rozšířit. Publikace vznikla především pro region Krkonoše a Podkrkonoší, ve kterém působí Záchraná stanice pro handicapované živočichy při Správě KRNAP ve Vrchlabí. Její platnost je však mnohem širší a může dobře sloužit veřejnosti i jinde.

POMOC ZRANĚNÝM A OHROŽENÝM ŽIVOČICHŮM

Zvířata volně žijící v přírodě se mnohdy dostanou do problémů. Někdy vinou člověka, jindy bez jeho přičinění. Jak tedy postupovat, najdeme-li zvíře, které potřebuje naši pomoc?

KAM SE OBRÁTIT O POMOC

V případě, že objevíme volně žijící zvíře, které je zraněné či jinak ohrožené, a nemůžeme mu jednoduchým způsobem pomoci sami, měli bychom rychle vyhledat odbornou pomoc.

Celé území ČR pokrývá svou působností již **30 záchranných stanic pro handicapované živočichy** sdružených do **Národní sítě záchranných stanic**. Záchrané stanice poskytují odbornou pomoc a následnou péči téměř všem druhům volně žijících obratlovců.

Kontakty na nejbližší stanici, která vám může pomoci, najdete na stránkách www.zvirevnouzi.cz. Obrátit se můžete také na obecní úřad, městskou policii nebo Policii ČR, kde zprostředkují potřebný kontakt na odborníky.

Jedná-li se o **lesní zvěř** (srnu, jelena, zajíce apod.), můžete se obrátit na příslušný obecní úřad, městskou policii či Policii ČR nebo přímo na místního mysliveckého hospodáře, který je oprávněn se o zraněnou lesní zvěř postarat.

Pokud naleznete opuštěné nebo toulavé domácí či exotické zvíře, kontaktujte obecní úřad nebo městskou, případně státní policii. Dle našich zákonů nesmí nikdo zvíře opustit s úmyslem se ho zbavit nebo ho vyhnat (pod pokoutou). A také platí, že opuštěné či toulavé zvíře si nálezce nemůže ponechat. Je nutné ho odevzdat na obecním úřadě nebo ho předat do obecního útulku nebo oznámit místo nálezu obci. Ta má povinnost se o zvíře postarat (nikoli utratit!) a nepřihlásí-li se majitel, stává se po 6 měsících jeho vlastníkem.

Máte-li podezření na **týrání zvířat**, obraťte se na krajskou veterinární správu a na obec či Policii ČR. Na návrh veterinární správy, která posoudí, zda jde o týrání, může obec nařídít příslušná opatření.

S vyproštěním uvízlého domácího či hospodářského zvířete pomohou hasiči a městská policie či Policie ČR.

Pokud najdete otrávené návnady (jejich pokládání je zákonem zakázáno!) nebo uhynulá zvířata, zvláště dravé ptáky, která mohla být těmito návnadami otrávena, oznamte to ihned obecnímu úřadu a Policii ČR. Pozor, otrávené návnady jsou smrtelně nebezpečné i pro domácí zvířata a také pro člověka.

V případě nalezení mrtvého zvířete se obraťte na obecní úřad, který zajistí jeho odstranění, v případě lesní zvěře můžete kontaktovat správce myslivecké honitby (nebo obecní úřad, který tento kontakt zajistí). Uhynulé zvíře menších rozměrů můžete zakopat pod zem (doporučuje se nejméně 80 cm) v místě, kde nehrozí kontaminace spodní vody. Pokud jde o více kusů uhynulých zvířat (5 kusů a více), je třeba kontaktovat také krajskou veterinární správu.

ZÁCHRANNÁ STANICE PRO HANDICAPOVANÉ ŽIVOČICHY VE VRCHLABÍ

Úkolem záchranné stanice je poskytnout odbornou pomoc dočasně či trvale handicapovaným zvířatům z volné přírody, zajistit péči o nalezená opuštěná mláďata, připravit vyléčená zvířata na návrat do přírody a také pečovat o trvale handicapovaná zvířata (začátkem roku 2015 zde žilo 12 živočichů, které nelze vypustit zpět do přírody). Stanice každoročně poskytne pomoc 150 až 200 zvířatům – nejvíce se jedná o ptáky, především dravce a pěvce (často mláďata), ježky, kterých bývá 40–70, netopýry a další volně žijící zvířata. Pracovníci stanice zajišťují také záchranné transfery a jarní péči o obojživelníky – v roce 2014 pomohli téměř 800 žábám a čolkům.

Každá záchranná stanice Národní sítě má přesně vymezenou územní působnost. Záchranná stanice ve Vrchlabí **pokrývá svou činností území Krkonošského národního parku včetně**

jeho ochranného pásma. Do tohoto území také vyjíždí pohotovostní vozidlo. Stanice přijme zvíře i z blízkého okolí národního parku, ale je potřeba jej do stanice nebo na dohodnuté místo dopravit. V každém případě se doporučuje nejprve zavolat na pohotovostní telefon (pohotovost se drží nepřetržitě) a domluvit se na konkrétním postupu. U vstupu do záchranné stanice, která se nachází v klášterní zahradě poblíž budovy Správy KRNAP, je umístěn pravidelně kontrolovaný „baby box“ pro mláďata ježků, kteří v podzimním období nemají potřebnou hmotnost a pravděpodobně by nepřečkali zimu. Zde je možné takové mládě odložit.

Záchrannou stanici je možné po předchozí domluvě navštívit, a to jak individuálně, tak i ve skupině. Každý rok se tu konají prohlídky pro veřejnost, akce typu kroužkování u krmítka nebo „zvířátkové Vánoce“ apod. Stanici navštěvují také školy, školky a další skupiny. Pomoci stanici můžete tím, že donesete suché (neplesnivé) pečivo. Správa KRNAP každý podzim sbírá také kaštiny, žaludy a další suché plody pro lesní zvěř.

První útulek pro poraněná divoká zvířata vznikl ve Vrchlabí při správě KRNAP již v 70. letech minulého století jako součást tehdejší minizoo. V roce 1997 byl otevřen samostatný útulek pro handicapovaná zvířata. Začátkem roku 2015 získalo toto zařízení akreditaci záchranné stanice pro handicapovaná zvířata podle platné legislativy a stalo se součástí Národní sítě záchranných stanic jako její 30. člen. Současně byla dokončena generální rekonstrukce stanice, financovaná prostřednictvím Operačního programu Životní prostředí.

Pro zvířata v nouzi vyrážejí pracovníci Správy KRMAP ve speciálním záchranném voze pojmenovaném Bodlinka

Kontakty:

Záchranná stanice pro handicapovaná zvířata ve Vrchlabí (Správa KRMAP)

Tel.: 737 890 559, e-mail: obachtikova@kmap.cz, Ondřejka Bachtíková, vedoucí stanice; popř. tel.: 737 225 421 – Hana Štefanová (zastupuje)

Kde: Správa KRMAP, Dobrovského 3, Vrchlabí – klášterní zahrada

Více na: www.krnapp.cz/zachranna-stanice

Sousední záchranné stanice:

Stanice pro handicapované živočichy Libštát

Tel.: 732 228 801, e-mail: vcelak.f@seznam.cz, František Včelák

Kde: Libštát 95

Více na: www.csopkrizanky.cz

Záchranná stanice ZO ČSOP Jaro Jaroměř

Tel.: 603 847 189, 605 251 434, e-mail: coracias@seznam.cz, David Číp

Kde: 5. května (Jakubské předměstí), Jaroměř

Více na: www.jarojaromer.cz

Centrum pro zvířata v nouzi při ZOO Liberec

Tel.: 728 040 610, 485 106 412, e-mail: utulek@zooliberec.cz, I. Hancvenclová

Kde: Ostašovská 570, 460 11 Liberec 11

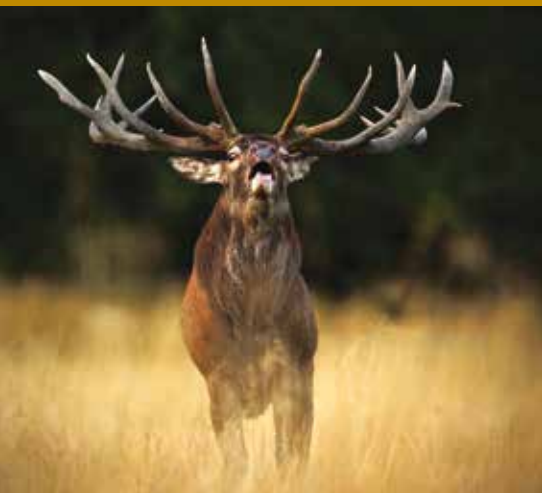
Více na: www.zooliberec.cz/centrum-pro-zvirata-v-nouzi

OBECNÉ ZÁSADY POMOCI VOLNĚ ŽIJÍCÍM ŽIVOČICHŮM

- 1. Pomáhejte pouze zvířatům, která to opravdu potřebují.** Nejprve je potřeba zjistit, zda nalezené zvíře skutečně potřebuje naši pomoc. Někdy to tak být nemusí a zvířeti můžeme naší zbytečnou iniciativou naopak ublížit. Pokud si nejste jistí, volejte nejprve záchrannou stanici, kde vám poradí. Teprve potom případně menší zvíře odchytněte.
- 2. Při nalezení zraněného či jinak ohroženého volně žijícího zvířete, kterému nemůžete jednoduchým způsobem pomoci sami (např. vylovením zvířete z nádrže, pokud samo nemůže ven), hned volejte záchrannou stanici.** Při záchraně zvířat, podobně jako u lidí, mnohdy hraje rozhodující roli čas. Pro zdárné vyléčení je důležité, aby se zvíře dostalo do záchranné stanice co nejdříve, aby mu mohla být poskytnuta kvalifikovaná pomoc. Spousta zvířat umírá kvůli lidské lhostejnosti, nevědomosti nebo neodborné péči, a to se netýká jen fyzických poranění, ale hlavně špatného zacházení a krmení, které je zvláště u mláďat velmi náročné. V záchranné stanici vám poradí, jak správně v dané situaci

postupovat a jakou péči nalezenému zvířeti poskytnout do doby, než si ho přvezmou do své péče.

- 3. Nalezená volně žijící zvířata si nenechávejte doma, divoká zvířata neochocujte, mláďata nezkoušejte sami doma odchovávat.** Zvíře, které si zvykne na člověka, už nelze vrátit zpět do přírody a je doživotně odsouzeno k chovu v zajetí! V přírodě je kvůli ztrátě plachosti takové zvíře velmi často zabito, ať už člověkem, nebo dravým zvířetem. Cílem tedy je pomoci zvířeti v nouzi tak, abychom co možná nejméně zasáhli do jeho života. Volně žijící zvířata jsou navíc chráněna zákonem, který stanovuje **povinnost nalezené zvíře předat záchranné stanici nebo v případě lesní zvěře myslivckému hospodáři.** Jejich držení po dobu delší než je nezbytná pro ošetření nebo poskytnutí pomoci **se můžete dostat do střetu se zákonem** (hrozí pokuta a odebrání zvířete, držení zvířete může být kvalifikováno i jako trestný čin).
- 4. Zraněné zvíře se pravděpodobně bude bránit. Jeho odchyt, zvláště pokud jde o větší zvíře, by měli zajistit odborníci.** Hrozí totiž nebezpečí poranění. Nebezpečné může být i zvíře, které zjevné poranění nemá a neutíká před vámi. Je pravděpodobné, že jde o nemocného jedince, přičemž často může jít o onemocnění přenosné na člověka. Z těchto důvodů je třeba **při manipulaci se zvířaty pečlivě dbát na hygienu, mít dostatečné ochranné pomůcky (rukavice, pevný oděv), chránit si oči** apod. Nemocné zvíře vždy bezpečně oddělte od vlastních zvířat a dětí.

KDY ZVÍŘE POTŘEBUJE NAŠI POMOC

- je-li zraněné, nemocné nebo otrávené – krvácí, má zlomené nebo jinak poraněné končetiny či křídla, nemůže se pohybovat nebo se pohybuje nepřírodně, zvrací, má průjem, nevšímá si okolí, nebojí se přiblížit k člověku apod.
- je-li podchlazené, promoklé či vysílené
- pokud bylo napadeno kočkou, psem či jiným predátorem
- pokud uvízlo v místě, odkud se nemůže samo vyprostit nebo uniknout (prohlubně, bazén, studna, zaklínění v otvoru apod.)
- má-li na sobě zachycené cizí těleso (rybářský háček, provaz, oko, past aj.)
- je-li výrazně znečištěno ropnými produkty, asfaltem, barvou apod.
- je-li viditelně napadeno parazity

Pokud jde o mládě, tak navíc potřebuje pomoc:

- jde-li zjevně o opuštěné mládě (pozor, mnohdy to tak být nemusí, i když rodiče nevidíme poblíž!)
- pokud bylo zničeno jeho hnízdo
- je-li ohroženo automobilovou dopravou, psem, kočkou, hrají-li si s ním děti apod.
- jde-li o mládě, které by bez naší pomoci nepřežilo (neopeřené ptáče vypadlé z hnízda apod.)
- jsou-li v blízkosti mrtví sourozenci či rodiče

POMOC JEDNOTLIVÝM DRUHŮM/SKUPINÁM ZVÍŘAT

Různé druhy zvířat se mohou dostat do specifických situací a vyžadují různý přístup.

PTÁCI

Ptákům pomáháme, jedná-li se o mláděta prochládlá či vypadlá z hnízda (nejčastěji po bouři či silném větru), dospělčům jsou-li poranění, uvízlí, nemocní či otrávení.

Holému či málo opeřenému mláděti mimo hnízdo je třeba pomoci. Rodiče se o něj nepostarají ani ho nepřenesou zpět a mládě zahyne prochladnutím či hladem. Nejprve bychom se měli pokusit jej vrátit zpět do hnízda (lidský dotek nevádí, na rozdíl od mláďat většiny savců). Pokud to nelze (hnízdo se nedá najít, je příliš vysoko nebo bylo zničeno), pak je možné ptáče osušit, zahřát a **co nejdříve předat záchraně stanici**. Mládě nikdy neodchováme doma! Odchov je velmi náročný. A pokud se pták ochočí, znemožní to jeho návrat do přírody. Trvalý domácí chov divokých ptáků je navíc zákonem zakázaný.

Pozor! Rozlišujte mládě vypadlé z hnízda (holátko) od opeřeného mláděte, které samo vylétlo, byť jeho pokusy o létání zatím připomínají spíše řízený pád. Příkladem jsou **mladí drozdi a kosi** a někteří další pěvci, kteří po vylétnutí z hnízda několik dní poskakují a posedávají po zemi, než se naučí dobře létat. Jejich rodiče se o ně stále starají a pravidelně je krmí. Tato mláděta potřebují pomoc jen v případě, že hrozí napadení psem či kočkou nebo je ohrožuje doprava. V takovém případě je možné mládě poponést kousek stranou (ne daleko, aby je rodiče našli) na bezpečné místo, dát za plot nebo vysadit na strom či keř.

Také vylétající mláděta **sov a dravců** neumějí zpočátku dobře létat a posedávají i měsíc na větvích kolem hnízda, poštolky pak třeba na římsách, parapetech a balkonech domů. Dostanou-li se na zem, jsou v nebezpečí a potřebují vysadit zpět do výšky. Nejlépe je v takovém případě opět zavolat odborníka – i od mláděte dravce nám hrozí poranění.

Pomoc někdy potřebují také mláděta **rorýsů, vlaštovek a jiříček**, která nezvládnou své první lety a ocitnou se na zemi. Takové mládě můžeme zkusit lehce vyhodit do vzduchu, zda vzlétne. Pokud se to nepodaří, tak zřejmě potřebuje odbornou pomoc. Stejný problém může mít i zdravý dospělý rorýs. Tento

pták má velmi krátké nohy, a proto může mít problém sám ze země vzlétnout.

Malá kachňata, housata a labuťátka nemohou být na vodě bez matky – do 3 týdnů nemají vyvinutou mazovou žlázu; peří si masť od matky, jinak by se během několika desítek minut utopila.

KRMENÍ

Nemůžeme-li předat mládě stanici pro handicapované živočichy okamžitě, je třeba jej nakrmit. Co nabídnout? Záleží na druhu ptáků, základní přehled uvádí následující tabulka.

pěvci	dětský piškot namočený do vody a opět vymačkaný, z něho tvarujeme malá sousta; nebo vejce natvrdo či škrábané syrové libové maso (ne vepřové)
dravci, sovy, čápi, volavky	kousky libového syrového masa (ne vepřového) navlhčeného vodou nebo žloutkem z vejce
nekrmiví (kuřátka, kachňata, labutě)	drobné zrní (jáhly) nebo ovesné vločky, sekané listy pampelišek, kopřiv – u kuřátek suché, u kachňat a labuťat namočené do vody
holoubata, hrdličky	uvařené nebo namočené zrní – pšenice, rýže, kroupy
rorýsi, datlovití	malé kousky syrového libového masa (ne vepřové) navlhčené vodou

V nouzi můžete použít

- psí a kočičí granule namočené do vody
- kočičí konzervy
- neslaný sýr (jen tvrdý)
- tvaroh na strouhání
- rozmočený rohlík nebo housku
- sojový tvaroh
- sojové maso (uvařené)

Co naopak nikdy ptákům nedávat?

- uzeniny a uzené maso (obsahují sůl)
- konzervy (obsahují sůl a koření)
- mléko (ptáci jej nedovedou trávit)
- čokoládu (pro mnoho zvířat je jedovatá)
- cukr a cukrovinky (působí silný průjem)
- měkký chléb (nadýmá)
- nahnilé, plísnivé a páchnoucí zbytky
- smažené a pečené potraviny (projímají)

Nekrmte ptáčata žížalami, slimáky a larvami much!!!

- jeden druh žížal (žížala hnojní) je smrtelně jedovatý
- mnoha druhům ptáků ucpává sliz žížal a slimáků střeva
- některé druhy slimáků jsou nepoživatelné
- žížaly i slimáci mohou být mezihostiteli nebezpečných parazitů
- larvy much (prodávají se jako „bílé červí“ v rybářských potřebách) mohou ptáče doslova sežrat zaživa zevnitř

Nedoporučují se ani

- psí konzervy (jsou příliš tučné)
- kompoty (příliš sladké, projímavé)
- těstoviny a knedlíky (jsou solené a těžko stravitelné)
- vařené maso (je těžko stravitelné)

Jak vidno, krmení mláďat je „věda“. Ještě bychom měli vědět, že s výjimkou velkého horka mládě napojíme až po nakrmení, a to namáčením jednotlivých soust do vody. Neotvírá-li mládě zobák samo, je nutné jej otevřít a vložit potravu pinzetou. Krmíme nejméně každých 20 minut.

Vedle krmení je třeba zajistit ptákům teplo a vhodnou **podestýlku**. Konkrétně: papír – pod kachňata a kuřata, seno – pod ostatní mláďata. Nebo je možné vždy použít buničitou vatu, toaletní papír, papírové ubrousky a kapesníky. Naopak nikdy nepoužíváme zelenou trávu – je studená a vlhká, odebírá ptáčatům teplo, hobliny – ptáče je může polykat a ucpat si střeva, vatu – ptáče se v ní může uškrtit, udusit nebo si zaškrtní nožku či křídlo, piliny – prach ze dřeva dráždí, mládě se může udusit.

Dospělý pták potřebuje naši pomoc, pokud nemůže létat, nesnaží se nebo nemůže před námi uniknout, nebo pokud jeho pohyby a vzhled vypovídají o zranění či nemoci. Člověk připravuje opeřencům mnoho nepřírozených nástrah, kvůli nimž jsou ptáci zraňováni. Jedná se např. o náraz do velkých skel, sražení autem či vlakem, popálení elektrickým vedením, poškození opeření oleji či saponáty, postřelení, pastí, spolknutí rybářského háčku s návnadou, napadení domácím zvířetem či jiným predátorem, zamotání do sítí či provázků aj.

Při nalezení zraněného nebo nemocného ptáka co nejdříve kontaktujte záchrannou stanici pro handicapovaná zvířata. Často je nutná rychlá pomoc veterináře či odborného pracovníka záchranné stanice. Zejména jde-li o zlomeninu (rychle srůstá, hrozí i ulomení), otevřené rány (hrozí vykrvácení, napadení parazity...), úrazy elektrickým proudem (do 48 hodin po popálení je možné zasaženou část těla zachránit), otřes mozku, zlomení zobáku aj. Poškozené peří (např. ropnými látkami) je třeba očistit a ponechat ptáka v teple.

Poraněné jedince **přenášíme** v tmavé uzavřené krabici či textilním sáčku, nikoliv v kleci! Pták se může o klec vážně poranit. Se zvířetem manipulujeme co nejméně. I vlivem stresu v důsledku častého rušení může zvíře uhynout.

Ptáka, který nemá zjevné poranění (je např. jen otřesen po nárazu), někdy stačí umístit do krabice, nechat ho v klidu vzpamatovat a odpočinout a poté vypustit ven. Použitou krabici a stelivo po vypuštění či předání zvířete záchranné stanici vždy spalte.

Pokud nám vlétne pták do místnosti, otevřeme okna a dveře a umožníme mu vylétnout ven.

SAVCI

Naši pomoc potřebují prokazatelně osiřelá mláďata, zraněná, nemocná a uvízlá zvířata a nedospělá mláďata nižší hmotnosti, která by nepřežila zimu (zejména ježci). Až na výjimky je třeba po „první pomoci“ zvíře předat do

Ježek

Mláďata ježka potřebují pomoc, pokud například při práci na zahradě dojde ke zničení jejich hnízda. Ohrožena jsou také mláďata z pozdějších vrhů, která před zazimováním nedosáhnou potřebné hmotnosti. Nikdy však nebereme ježka z přírody před koncem října. Pro přežití má mít po půli října nad 450 g a v polovině listopadu alespoň 650–700 g. Pomoc potřebují samozřejmě též zranění jedinci. Jak na to? Slepá mláďata je třeba ihned přinést do záchranné stanice pro handicapované živočichy, větší pak potřebují odblešit (sprejem na kočky či psy), vytáhnout klíšťata a nakrmit. Ježkům můžete podat kočičí konzervy i granule, syrovou rybu, nastrouhaný tvrdý sýr, kousek jablka, piškoty, vařené kuřecí či hovězí s rýží, vločkami či těstovinami,

stanice pro handicapovaná zvířata. Dospělí savci vždy patří do ruky odborníkům – mohou být nebezpeční. Chov v domácích podmínkách není vhodný a může být v rozporu s platnými zákony (hrozí pokuta).

vařené vajíčko. Ježci jsou mlsní, každý má rád něco jiného. Pozor! Určitě nesmí dostat mléko a vepřové maso (průjmy), uzené, smažené, pečené, solené, kořeněné potraviny, vařené brambory či mořské ryby. Ježka je možné chovat přes zimu doma při pokojové nebo o něco málo nižší teplotě. Musíme však dodržet základní podmínky – denně vyčistit jeho ubikaci, sledovat jeho zdravotní stav, vhodné je občas mu otřít břicho mokrou žínkou, vyměnit celou podestýlku, sledovat jeho hmotnost (měl by přibírat asi 50 g za týden). Zimní chov konzultujte se záchrannou stanicí. Důležité je, abychom ježka neochočili a aby si nezvykl na psa. Ježka vypouštíme koncem dubna, nejlépe k večeru a za suchého počasí, na bezpečném místě.

Srna, jelen, daněk...

Nikdy nesaháme na mláďata schovaná v trávě či mlázi, pokud nejsou poraněná či prokazatelně osiřelá! Jejich rodiče pravděpodobně stojí opodál a po vašem odchodu se mláďata ujmou. Ukvapenou „záchranou“ můžete zvířatům naopak velmi uškodit. Mládě podobně jako u zajíce první dny nevydává pach, neutíká před člověkem a matka k němu chodí jen několikrát za den. Mládě chráníme před psem a nenecháme jej psem ani očichávat a olizovat! Pomoc potřebuje jen mládě, které pobíhá a hlasitě píská, popř. leží na boku se zavřenýma očima (je již zesláblé); dále pak jedinci poranění, napadení parazity, uvízlí atp. Taková mláďata potřebují zahřát a nakrmit (pomocí dudlíku a dětské lahve) mlékem z jednoho dílu neslazeného kondenzovaného mléka a dvou dílů vody. Zvíře co nejdříve předáme odborníkům. Pomoc potřebuje také mládě, které objevíme schované v obilí v období žní – na jeho výskyt upozorníme zemědělce a také místního mysliveckého hospodáře.

Zajíc, králík

Neodebíráme mláďata, pokud nejsou poraněná či prokazatelně osiřelá! Mládě zajíce je na rozdíl od králíka plně vyvinuté, zaječka ho nechává schované na zemi v trávě a přichází nakrmit jen 1× za den, a to v noci. Prvních 10 dní mládě nevydává pach a ne reaguje na okolí. Ve většině případů není opuštěné. Pomoc má smysl jen v případě, je-li mládě např. na cestě – pak jej kousek přeneseme (bez dotyku! na podložce), hledá-li evidentně matku – samo se přiblíží k člověku či psu, nebo pokud mládě přinese např. kočka, malé dítě, či pokud je zraněné. V takovém případě ho pak napájíme injekční stříkačkou 2–3× denně neředěným neslazeným kondenzovaným mlékem (lépe 9% než 7,5%). Co nejdříve ho odevzdáme záchranné stanici pro handicapované živočichy. Zajíce nelze trvale chovat doma.

Divoké prase

O selata se jejich matka stará, brání je proti člověku i psu. Při jejich pozorování je proto třeba být velmi opatrný. Pokud vidíte osamocené sele, raději se hned nepřibližujte a pozorujte je z povzdálí. Domů můžeme vzít mládě, které delší dobu pobíhá a kvičí bez matky, nebo se dokonce snaží běžat za lidmi, popř. samo apaticky leží, je poraněné atp. Nakrmíme ho dětskou lahví polotučným (neslazeným) mlékem, přičemž ho nezapomeneme hladit, neboť sele potřebuje dotyk. A předáme odborníkům.

Šelmy – lišky, kuny, jezevci, vydry...

Kdy můžeme pomoci? Pokud dojde ke zničení jejich doupěte, nory či dutiny, je-li mládě osiřelé (hledá mámu, nechá se chytit), zraněné, prochladlé, apatické atp. Pak potřebuje teplo a směs kondenzovaného neslazeného mléka (1 díl) se slabým čajem (2 díly). Co nejdříve předáme záchranné stanici. Pokud objevíte mláďata v neporušené noře či dutině, nedotýkejte se jich a místo opusťte. Matka se k mláďatům vrací. Pozor – šelmy nelze chovat bez povolení. Navíc v dospělosti často páchnou a ničí zařízení bytu.

Veverka

Najdeme-li poraněné, prochladlé, promoklé nebo malé neosrstěné mládě, vezmeme ho do tepla a napojíme polotučným mlékem slabě oslazeným medem – použijeme injekční stříkačku. **Pozor!** Veverka je chráněna zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Nelze ji chovat bez povolení. Ochočenou veverku jako jednu z mála lze vypustit do přírody, nicméně pouze do městského parku, kde jsou další krotká zvířata.

Netopýr

Všechny druhy našich netopýrů patří mezi ohrožené, nebo dokonce kriticky ohrožené druhy. V přírodě výrazně ubylo jejich přirozených úkrytů, proto využívají i lidské stavby – půdy, nejrůznější dutiny a štěrby, ventilační otvory, ale i otevřené sklepní prostory. Naši pomoc netopýři potřebují, uvíznou-li v místě, ze kterého se nemohou dostat, zazimují-li na nevhodném místě (byt, strom, který se má kácet, otvor, který má být uzavřen),

jsou-li předčasně probuzeni v zimním období nebo jsou-li zraněni. Pokud je zvíře zdravé a není období zimního spánku, je vhodné ho co nejdříve vypustit – vždy však v noci. Pokud netopýr vletne do místnosti, otevřete okna, zhasněte a počkejte, až vylétne sám ven. Pokud se tak nestane, můžete dát netopýra do krabice (na netopýra nesahejte holou rukou, použijte koženou rukavici nebo hadr), na kus hrubší látky sahající přes okraj, aby mohl vylézt. Krabici umístěte ven na vyvýšené a bezpečné místo (pozor na kočky!), odkud bude moci odletět. Pokud objevíte netopýra během zimního období v domě, na místě, kde jej nelze nechat přezimovat (v botníku, skříni apod.), předejte jej záchranné stanici. Zraněného nebo vysíleného netopýra je třeba co nejdříve předat odborníkům – netopýr velmi brzy vyhledává a jeho krmení není snadné. Není-li rychlé předání možné, pokuste se ho s pomocí pinzety nakrmit hmyzem (moučnými červy) či syrovými drůbežími játry a napojit vodou z nízké misky, lžičky či kapátka.

ZLEPŠOVÁNÍ PODMÍNEK PRO ŽIVOT VOLNĚ ŽIJÍCÍCH ZVÍŘAT V NAŠEM OKOLÍ

PÉČE O ZVÍŘATA V KRNAP

Lidské péče se v národním parku dostává nejen savcům a ptákům, ale i drobným bezobratlým. U některých skupin dochází pouze k monitoringu, jiným se věnuje více péče. Evidovaných **mravenčích kolonií** (Formica), u nichž je počet dělnic odhadován na nejméně 1 milion jedinců, bylo v roce 2009 v oblasti KRNAP 401 na 25 lokalitách. V krkonošském podhůří pak bylo zaregistrováno 633 mravenišť na 28 lokalitách. **Jepice krkonošská**, která se v Krkonoších vyskytuje pouze na jedné lokalitě, potřebuje zajistit zvláštní režim vodního toku, ve kterém žije, a také péči o okolní porosty. Pro podporu dalších druhů, například **motýlů**, jsou při kosení a pastvě lučních porostů ponechávány pásy bez zásahu.

Pro **ryby** se snažíme zajistit vhodné podmínky i tam, kde lidská činnost zasáhla do jejich přirozeného prostředí. V místech jezů a malých vodních elektráren existují nebo jsou připravovány tzv. rybochody – kanály, kterými mohou ryby překážku překonat.

Obojživelníci pociťují naši ochranu zejména na jaře. Aby neskončili pod koly aut, budují se zábrany pro migrující žáby. Pro rozmnožování obojživelníků se vytváří nová trdliště.

Pravidelně se sledují **ptáci a netopýři**. Prvně jmenovaným zlepšujeme hnízdní možnosti vyvěšováním budek – těch je zde řádově několik tisíc, nebo ochranou míst, kde hnízdí či přezimují. V zimě

pomáháme přikrmováním. Pro netopý je důležitá ochrana jejich zimovišť. Uzavření vchodů do štol a jeskyní mřížemi umožňuje netopýřům snadný průlet, zároveň jim zajišťuje potřebný klid v období, kdy jsou nejvíce zranitelní.

Vzhledem k narušeným ekosystémovým vazbám (nejsou zde velcí predátoři, je potlačena vzteklnina) je nutné suplovat funkci chybějících složek. Obratlovce na jedné straně chráníme, počty těch přemnožených musíme naopak redukovat. Příkladem přemnoženého savce je **liška**. Každý rok se odstřelí zhruba 100–170 jedinců. Výsledný stav je pak asi 100 kusů. Právě kvůli lišce se v Krkonoších nepodařilo udržet tetřeva hlušce, a to i přes doplňování populace zvířaty ze záchranného chovu.

Péče o **jelení zvěř** je nejvýrazněji vidět na přezimovacích obůrkách. Vzhledem k vysokým počtům jelenů docházelo k velkým škodám na porostech (loupání, okus). Proto byla v roce 1971 postavena první přezimovací obůrka. V současnosti jich funguje 18. Průměrná velikost je 5 ha a nacházejí se v místech, kde i dříve jeleni nejvíce pobývali. Daří se do nich nalákat asi 90 % zvěře. Pobyt jelenů v obůrkách umožňuje kontrolu zdravotního stavu zvěře i odborné exkurze. Zejména však zabraňuje škodám na mladých stromcích.

Srnčí zvěř se přikrmuje v malých krmelcích, které jsou oploceny tak, aby tam nemohla vnikat jelení zvěř.

CO MŮŽEME VE SVÉM OKOLÍ UDĚLAT PRO VOLNĚ ŽIJÍCÍ ZVÍŘATA

Volně žijícím živočichům může ve svém okolí pomoci každý z nás. Možností, jak zlepšit podmínky pro jejich život, je mnoho. V první řadě bychom měli učinit taková opatření, která zamezí zbytečnému umírání a zraňování zvířat.

- **Bud'te opatrní při jízdě autem**
– hlavně v noci a v lese, ale nejen tam – mnoho zvířat skončí pod koly aut i uvnitř obcí. Srážka s autem je jedna z nejčastějších příčin usmrcení a poranění volně žijících zvířat – lesní zvěře, ježků, ptáků, včetně dravců, ale i vzácných šelem (podle studie z roku 2008 je v ČR na silnicích každoročně usmrceno více než milion větších zvířat). Kolem silnic a železničních kolejí také nevyhazujte žádné odpadky a zbytky jídla – lákají sem zvířata (hlodavce apod.) a následně i dravce, kteří je loví a snadno se pak dostanou do střetu s autem či vlakem.
- Mnoho ptáků umírá nebo je zraněno **při nárazu do prosklených ploch** (větších oken, prosklených dveří, skleněných stěn budov, krytých zastávek apod.), které jsou pro ně neviditelné. Problémem jsou nejen normální, ale i reflexní skla, ve kterých se zrcadlí okolní krajina a ptákoví se může jevit jako prostor vhodný k průletu. Tomu zabrání polepení skel k tomu určenými polepy. Vzory mohou být libovolné, fungují nejen siluety dravců. Použít lze i samolepky šrafované nebo samolepky s UV efektem, které jsou pro člověka méně viditelné a v místnosti neubírají tolik světla. Jak na to, poradí stránky www.ochranaptaku.cz.

- Častou pastí pro nejrůznější živočichy jsou také sudy, bazény, jímky a další **nádrže s vyvýšenými hladkými stěnami**. Zvířata se z nich nemohou dostat ven a vysílená se utopí, a to dokonce i dobří plavci jako třeba žáby. Tyto nádrže se doporučuje zakrývat (plachtou, víklem nebo hustým pletivem), pokud je to možné. Zachránit životy může také plovoucí prkénko na hladině nebo ještě lépe upevněné šikmé prkno, které poslouží jako výlez.
- Nepoužívejte **ostnatý drát**. Nebezpečné je také **pletivo**, které je zarostlé vysokou trávou či jinak maskované. Zvíře je může snadno přehlédnout a uvíznout zde.
- **V jarních a letních měsících nelikvidujte křoviny**. Mohou zde hnízdit ptáci. Pozor také při úpravě živých plotů, kde mohou být ukrytá hnízda. **Likvidaci starších hromad větví a listů** je také lepší nechat na podzimní období – přes zimu zde mohou zimovat např. ježci a na jaře a v létě tu mohou ukrývat čerstvá mláďata.
- **Na zahradě nepoužívejte jedy a chemické přípravky** (proti pleveľům, škůdcům apod.) ani umělá hnojiva. Škodí nejen živočichům, ale i lidem a domácím zvířatům.
- **Nepoužívejte nezákonné pasti** typu želez a drátěných ok. Při nálezu takovou past odstraňte nebo upozorněte mysliveckého správce. Také v hlubší pasti na slimáky (oblíbený kelímek s pivem) může uhynout třeba žába.
- **Návnady na trávení hlodavců používejte pouze uvnitř budov**, kam jiná zvířata nemají volný přístup.
- **Psy nenechávejte volně pobíhat** v přírodě na místech, kde ohrožují zvěř, především mláďata.

- **Před rekonstrukcí, zateplováním a dalšími stavebními úpravami domu (vč. panelových) si pečlivě ověřte, zda podkroví, nejrůznější dutiny, škvíry a další prostory v klidové části domu nemají nějaké nájemníky ze skupiny chráněných živočichů. Může jít o kolonii netopýrů (pozor, umí se opravdu dobře schovat a přes den nejsou příliš k vidění), hnízdící rorýsy, poštolky či jiné dravce. V případě, že takové živočichy objevíte, obraťte se na záchrannou stanici nebo na další organizace, které se ochranou daného druhu zabývají – poradí vám, jaká opatření učinit, abyste zvířatům neublížili, jak ošetřit konstrukce stavby, aby nebyla poškozována trusem zvířat, případně vám pomohou živočichy přemístit. V případě uzavření dříve obývané dutiny v budově je dobré nabídnout původním obyvatelům náhradní ubytování – třeba v podobě vhodné budky**

na fasádě, nejlépe na místě nebo poblíž původního úkrytu. Například rorýsi a netopýři se vrací stále na stejné místo, a pokud jim prostor uzavřeme, těžko hledají náhradu!

- **Neničte hnízda a hnízdní dutiny ptáků na domech** – znečištění fasády lze předejít umístěním jednoduché stříšky pod hnízdo či vletový otvor. S nutným odstraněním hnízda počkejte až po vylétnutí mláďat, když je hnízdo prázdné.
- **Nevypalujte vegetaci.** Je to zakázáno dokonce hned třemi zákony. Vypalování trávy má fatální důsledky – zahubí velkou část drobných živočichů, kteří mají úkryt v trávě a svrchní vrstvě půdy (hmyz vč. čmeláků, mravenců, obojživelníci, plazi, měkkýši, půdní organismy, veškerá vajíčka a nesamostatná mláďata), a zničí i hnízda, úkryty a místa vhodná pro jejich budování.

JAK PŘILÁKAT VOLNĚ ŽIJÍCÍ ZVÍŘATA NA SVOU ZAHRADU, DVOREK ČI BALKON

Vhodných podmínek pro pobyt volně žijících živočichů ve volné přírodě bohužel stále ubývá. Některá zvířata si hledají místo pro život v našich zahradách, obydlích a dalších stavbách. Toto vzájemné soužití je možné a může být oboustranně prospěšné. Jsme to my lidé, kdo jsme odpovědní za úbytek přirozených biotopů. A my také máme možnost to alespoň částečně napravit tím, že vytvoříme podmínky pro život volně žijících zvířat ve svém okolí.

Množství živočichů na našich zahradách souvisí především se způsobem a intenzitou péče, kterou zahradě věnujeme – čím pestřejší nabídka potravy (kvetoucí rostliny, bobule, plody) a vhodných úkrytů (stromy, keře, suché zídky, neuklizené hromady listů či větví...), tím více živočichů zde najde své útočiště a zahrada ožije.

Volně žijícím živočichům v našich zahradách nesvědčí především neprostupné ploty (zděné, s hustým pletivem), které izolují zahradu od okolí, již zmíněné používání jedů, chemických přípravků

a umělých hnojiv, intenzivní sekání trávy na celé zahradě, nedostatek přirozených úkrytů, nízká druhová pestrost zahrady se zastoupením cizích druhů rostlin a šlechtěných kultivarů, které jsou sterilní a nemají plody, a přítomnost nejrůznějších pastí (nezabezpečené vodní nádrže, ze kterých není úniku, neoznačené skleněné plochy apod.).

Zahrady přírodního charakteru mohou poskytnout útočiště mnoha živočichům, kteří vedle nás mohou žít, aniž by nám nějak škodili. Někteří nám i naši zahradě navíc významně prospějí – hmyz opyluje ovocné stromy a další plodící rostliny a přímo ovlivňuje úrodu, některé druhy ptáků, netopýří a dravý hmyz zjišťují přirozenou regulaci nevíтанého hmyzu, takže není potřeba používat chemické přípravky, některé druhy nám pomohou zbavit se slimáků (např. ježci, někteří pěvci, ale i žáby, ještěrky, slepýši, rejsci a další). Zvířecí společníci nám i našim dětem mohou dělat svou přítomností radost a o mnoha obyvatelích zahrady ani nebudeme vědět.

Každá zahrada, i ta malá, by měla mít alespoň malý koutek divočiny, který necháme přírodě a volně žijícím zvířatům bez zásahu – zde nesekáme trávu, vysadíme husté keře, které poslouží jako úkryt mnoha živočichům. Hromada větví či listí se může stát domovem ježků a dalších drobných savců, ale také hmyzu, kamení či suchá zídka poslouží ještěrkám a slepýšům. Ponecháním části zahrady přírodě navíc ušetříme čas a energii, které bychom jinak museli věnovat pravidelné péči.

Při výběru stromů, keřů a bylin volíme místně původní druhy. Ty nejvíce vyhovují živočichům, kteří zde žijí. V zahradě je také vhodné ponechat jeden starý strom nebo alespoň vysoký pařez – tlející dřevo se stane dobrým úkrytem pro hmyz. Oživení zahrady napomůže i přírodní jezírko (stačí malé), které se stane domovem vodních živočichů a obojživelníků a zajistí také napájení pro ptáky, hmyz a další obyvatele zahrady. V žádné zahradě by neměl chybět kompost, kterým vrátíme do zahrady živiny a poskytujeme i vhodný biotop pro řadu živočichů.

HMYZ

Včelky samotářky

Kromě včely medonosné u nás žijí dokonce stovky druhů včel, které nežijí ve velkém společenství, ale samotářským způsobem. Do vhodné chodbičky nakladou maximálně několik desítek vajíček, ze kterých se vylíhne potomstvo. Také včelky samotářky jsou důležitými opylovači našich zahrad a rozhodně se vyplatí jejich přítomnost na zahradě podpořit. Určitě bychom je neměli hubit – jsou mírumilovné a stavbě či dřevu, ve kterých si najdou komůrky, neuškodí. Jako úkryt jim můžeme nabídnout dutinky

Rozhodně nemusíme být majiteli velké zahrady, oživit můžeme i menší zahrádky, předzahrádky, dvorky, trávničky mezi bytovými domy. Řada zde uváděných námětů najde své uplatnění i na malém prostoru balkonu či fasádě bytového domu, kde je možné pěstovat kvetoucí rostliny v truhlících, nabídnout krmítka, ptačí a netopýří budky či domečky pro hmyz.

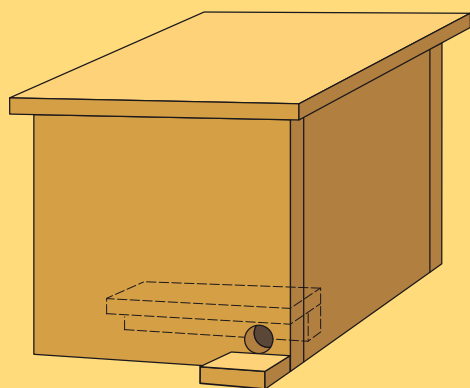
různých průměrů od 3 do 8 mm a délky 7–10 cm. Dutinky musí být z jedné strany uzavřené. Materiálem může být špalík dřeva, zdivo, bambus apod. Domeček pro včelky samotářky je vhodné umístit na suché slunné místo a chránit pletivem s menšími oky před ptáky. Další druhy včelek samotářek využívají trouchnivější dřevo, jiné si vytváří chodbičky v hlíně či písku – připravit pro ně můžeme květináč či hromádky hlinito-písečné směsi nebo jim poslouží například zídka spojená hlinitou maltou.

Čmeláci

Čmeláků v naší krajině ubývá. Přitom se jedná o zdatné opylovače, kteří opylují i květy s hlubokými a úzkými kalichy, do kterých včely nedosáhnou. Létají i v chladném počasí a za deště. Čmeláky můžeme podpořit v hnízdění tím, že jim vytvoříme hnízdní dutinu. Stačí jednoduchá bedýnka ze dřeva o vnitřních rozměrech 15–25 cm, opatřená vstupním otvorem v úrovni dna o průměru 15–20 mm. Na otvor by měla navazovat chodbička o průměru 18–25 mm alespoň 8 cm dlouhá (může posloužit kousek hadice či tzv. husí krk), někdy se protahuje kolem celé boční i zadní stěny. Vnitřek vyplníme ze dvou třetin suchým

mechem a čalounickou vatou či surovou bavlnou. Máme-li možnost vložit dovnitř též kousek zavíčkovaného včelího plástu se zásobami, bude čmeláčí matka velmi spokojená. Hotový úlek s nepromokavou střešou umístíme brzy na jaře na stojany 30–50 cm nad zem (vhodné opatřit lepem proti mravencům) nebo je připevníme na budovu, nejlépe na suché místo. Další možností je zakopat do země větší hliněný květináč s odtokovým otvorem min. 15 mm, aby jím čmeláčí matka prolezla. Dno květináče bude v rovině se zemí. Před deštěm otvor zastřešte přiměřeně podložným kamenem. Více na www.cmelaci.cz.

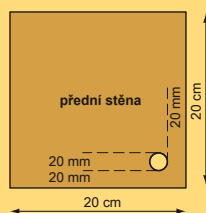
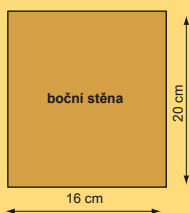
Úlek pro čmeláky

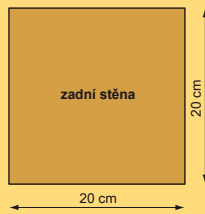
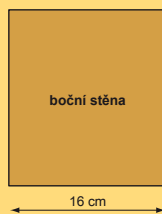
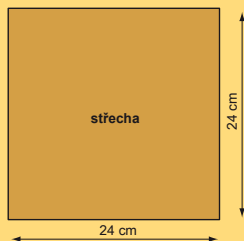
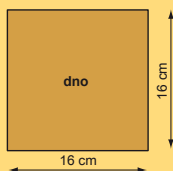
česno
6 x 3 cm

chodbička
za vletovým
otvorem

tloušťka prkna 2 cm

PTÁCI

Ptáci uvítají v zahradě stromy a husté keře, které jim poskytnou úkryt a místo pro hnízdění. Využijí také živé ploty – raději než oblíbené tůje (zakyselují půdu a vytváří velmi nehostinné prostředí) volíme bobulovité jedlé keře (mohou se zde střídat různé druhy), které poskytnou ptákům potravu a během květu přitáhnou i opylující

hmyz. Podobný efekt přinesou i popínavé rostliny (psí víno, břechťan, zimolez atd.), které se mohou pnout na fasádě domu, pergolách a dalších konstrukcích. Jídelníček ptactvu můžete obohatit také tím, že na podzim ponecháte na zahradě suché trávy, slunečnice a další rostliny se zbytky semínek a na stromech zbytky ovoce.

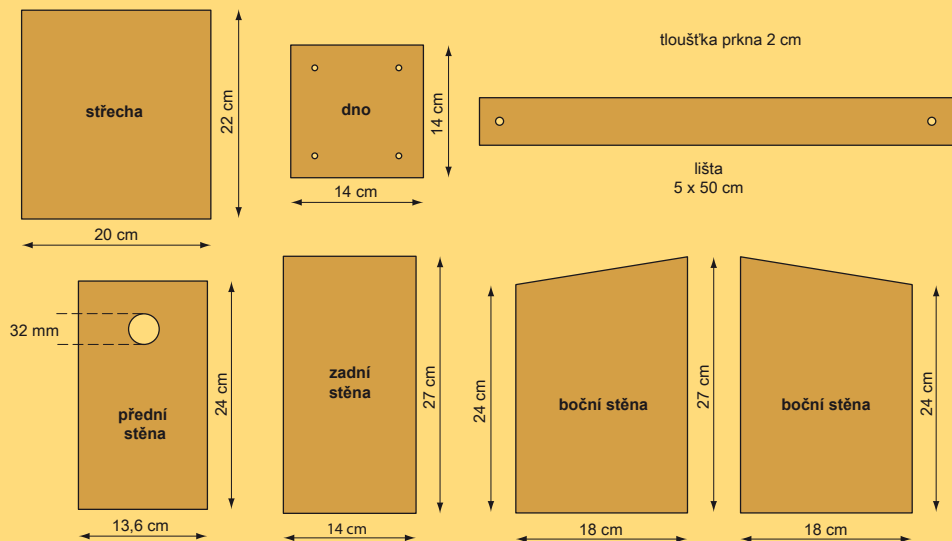
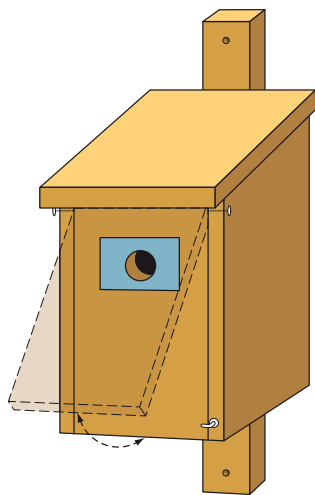
Ptačí budky

Další možností, jak nahradit ubývající hnízdní možnosti ve volné krajině, je vyvěšování ptačích budek. Každý ptačí druh má na hnízdo jiné nároky, probere-me proto postupně několik typů budek. Pro všechny obecně platí, že je vyrábíme z 2 cm silných prkének ohoblovaných pouze z vnější strany. Uvnitř budky – pod vletový otvor – můžeme umístit cca 35 mm velký dřevěný hranolek, který má mláďata chránit před predátory. Do dna vyvrtáme 2–4 otvory o průměru 5–6 mm pro cirkulaci vzduchu a udržení sucha. Čelo budky optimálně směřuje k jihu či východu, ale není to podmínkou. Vhodné je pověsit budku do polostínu.

Pro malé dutinové ptáky klidně jen do výšky očí i níže, pro větší naopak výš, např. pro holuba doupňáka 4–10 m nad zem. Vcelku bezpečné proti kočkám a kunám jsou budky volně zavěšené na drát, který je potřeba obložit v místě dotyku s větví např. gumovou hadicí. Je-li budka přímo na kmeni stromu, používají se ochranné „límce“ z větví, drátu, plechu ap. Nezapomeneme ani na to, že pověšením budky naše péče o ni nekončí. Po každé hnízdní sezoně je třeba budku vyčistit, abychom zamezili přenosu parazitů. Odměnou nám bude pozorování starostlivých rodičů přilétajících každou chvíli krmit svá mláďata.

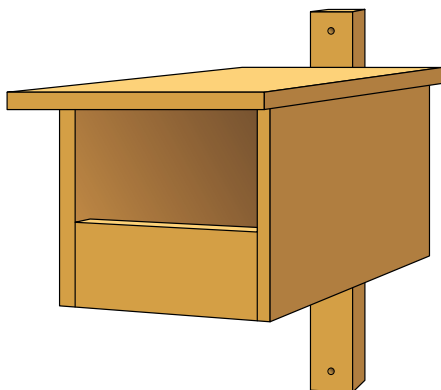
Budka typu sýkorník

Je vhodná pro dutinové ptáky, např. sýkory, vrabce, rehka zahradního, brhlíka lesního, krutihlava obecného, lejska černohlavého i bělokrkého. Rozměry udané na nákresu jsou vhodné pro ptáky velikosti sýkor. Otvor, který vyvrtáme 3–4 cm od horního okraje přední stěny, má mít průměr 27–28 mm pro sýkoru modřínku, 32–34 mm pro ostatní sýkory, brhlíka či krutihlava. Špaček potřebuje vstup o průměru 50 mm, dudek 60 mm a holub doupňák, kavka, sýček, kulíšek nejmenší či sýc rousný dokonce 80 mm. Větší ptáci musí mít samozřejmě větší celou budku, a tak pro špačka je vhodné dno o rozměrech 28 × 34 cm a výška budky kolem 36 cm. Holub doupňák pak uvítá dno 30 × 36 cm veliké a výšku 40–45 cm.

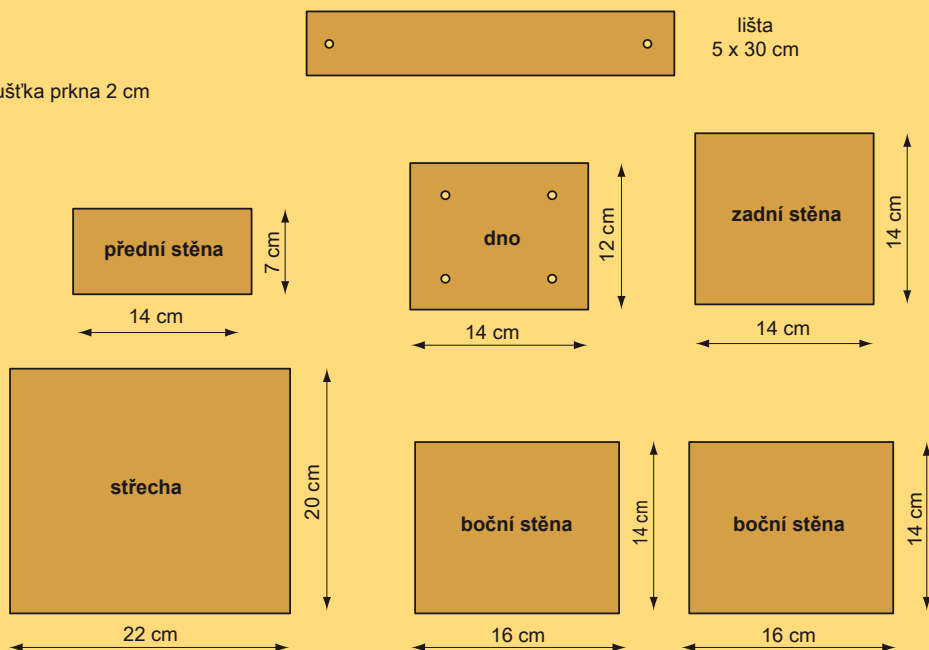

Rehkovník – polobudka

Tento typ je vhodný pro rehka domácího, lejska šedého, konipase bílého a horského či střízlíka obecného. Protože vstupní otvor je větší, dbáme na to, aby střecha vepředu výrazněji přesahovala. Budku umístíme raději na budovu nežli na strom, nejlépe zhruba 3 m nad zem. Respektujeme tak přirozené požadavky těchto ptáků. V případě ohrožení predátory (kuna, kočka, veverka, puščík, straka, vrána) můžeme budku překrýt pletivem s oky 4,5–5 cm. Vzdálenost mezi pletivem a hnízdem by měla být alespoň 10 cm.

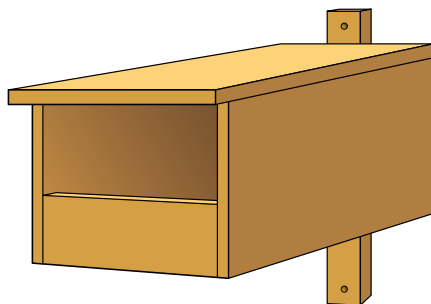

tloušťka prkna 2 cm

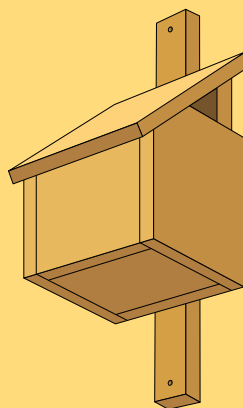
Budka pro poštolky

Budka pro poštolky je vlastně velmi podobná rehkovniku, jen rozměry jsou poněkud větší. Do všech budek pro sovy a poštolky je vhodné dát 5cm vrstvu hoblin, lisované slámy či drčeného listí. Tito ptáci si totiž nestaví vlastní hnízdo, a tak by mohli mít na holém dnu budky problémy. Kromě poštolky v ní může zahnízdit i kalous ušatý nebo kavka obecná. Budku je možno připevnit jak na strom, tak třeba na budovu, vždy však 6–10 m nad zem. Poštolky preferují vyšší umístění, kalousi naopak.

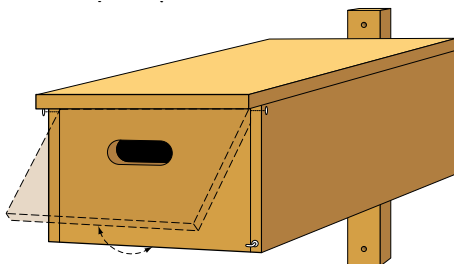
Budka pro šoupálky (typ Kulihrášek)

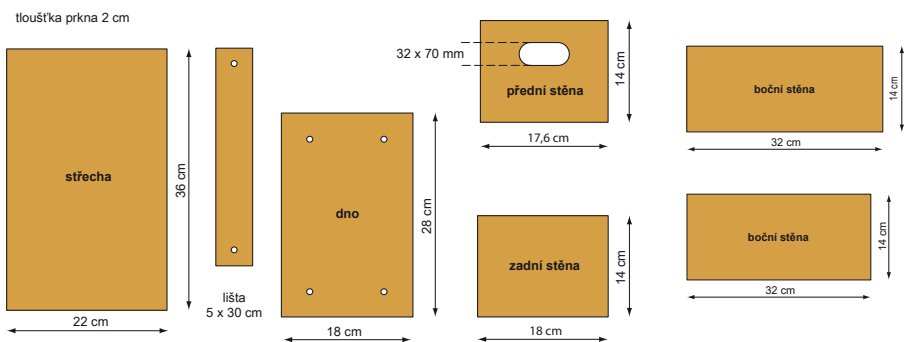
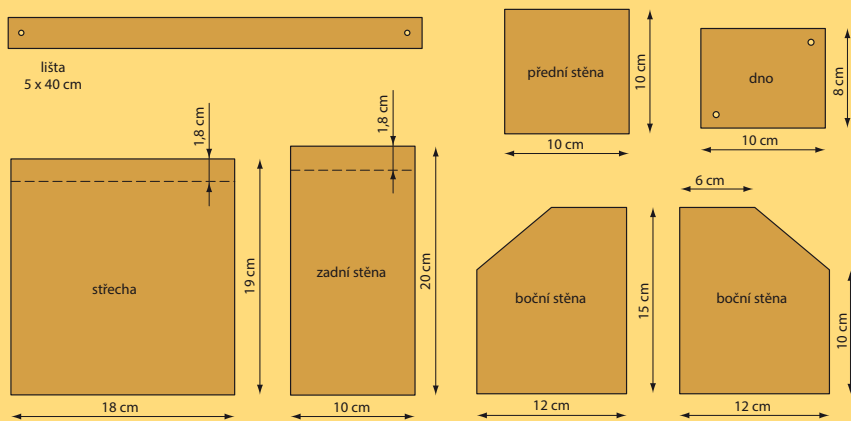
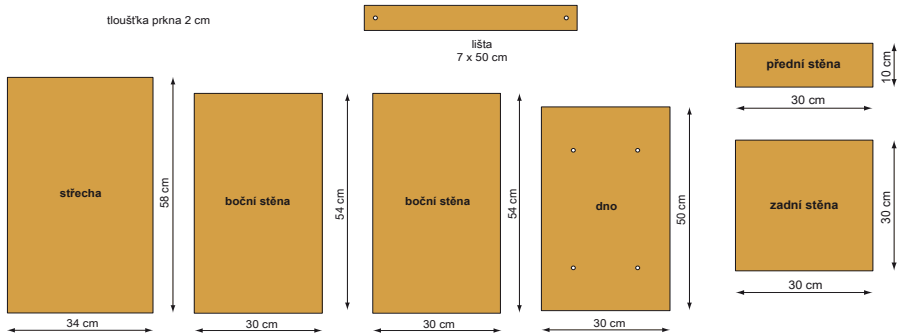
Jedná se o jednoduchou budku s vletovým otvorem u kmene stromů. Šoupálci jsou totiž zvyklí si stavět hnízda za odchlípnutou kůrou. Náročnější na výrobu jsou budky bez zadní stěny – tu tvoří přímo kmen stromu. Otvor u kmene by pak měl být asi 80 × 40 mm.

Budka pro rorýse

Rorýs je velmi zajímavý pták – od chvíle, kdy se opeří, neustále létá; v letu se i páří, odpočívá a spí. Usedá pouze při hnízdění. Rorýsi upřednostňují vletový otvor vodorovně oválný. Může být jak v přední, tak v boční straně budky. Podobně jako u rehkovniku je vhodné zavěsit budku pod střechu vyšší budovy. Na dno vložíme pro stimulaci hnízdění trochu sena.

Krmítka pro ptáky

Příkrmování ptáků je ryze sezonní záležitostí. Má smysl pouze v zimě, kdy je v přírodě nedostatek potravy. U krmítek můžeme na rozdíl od budek plně rozvíjet svoji fantazii. Na tvaru a velikosti příliš nezáleží. Proto jen pár inspirativních nákrešů. Krmítko vždy umístěte na závětrné a bezpečné místo (například poblíž stromu nebo keře, který poskytuje ptákům úkryt) a tak, aby bylo v bezpečí před kočkami – na kůl nebo závěs, nedostupný parapet apod. Důležité je, aby krmení nezapadalo sněhem.

Zásadní význam má pak kvalita podávaného krmení. Z naší kuchyně můžeme ke krmení použít strouhanou suchou housku, kousky masa, na plátky nakrájený lůj, vnitřní sádlo nebo stoprocentní tuk. Z přírodních zdrojů podáváme jakákoli semena nebo plody, pokud nebyly chemicky ošetřeny. Dobrým krmivem jsou semena a plody planě rostoucích rostlin (bodlák, lopuch, kokoška pastuš, tobolka, jitrocel, trávy, semínka jehlična-

nů, jeřabiny, bezinky, ptačí zob, hložinky, šípky, trnky, pámelník, loubinec). Nejoblíbenější jsou slunečnicová semena, ořechy, mák, lněné a konopné semeno, jádérka jablek a hrušek, rozpůlená jádérka tykví, ovesné vločky, lesknice, proso.

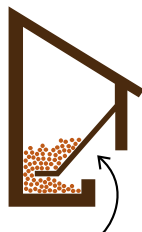
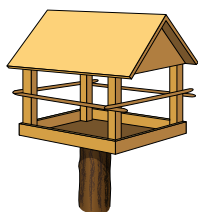
Tradiční je použití obráceného květináče či rozpůleného kokosového ořechu naplněného semeny (ořechy, slunečnice) zalitými hovězím lojem, popř. ještě lépe neslaným rostlinným tukem. Pro větší ptáky je možné přidat rozpůlená jablka, neslaný vařený brambor (smíchaný se šrotem, otrubami a ovesnými vločkami). Vhodné je použít tzv. zadinu, tj. semena plevelů a trav, která zůstávají po vymlácení obilí.

Naprostě nevhodné jsou zbytky z lidského stolu nebo jídlo zkažené či plesnivé. Ptáky zásadně nekrmíme chlebem, čerstvým pečivem, uzeninami, slanými potravinami, suchými těstovinami ani kynutými výrobky, protože jim způsobují vážné zažívací potíže.

Koupadla a napajedla

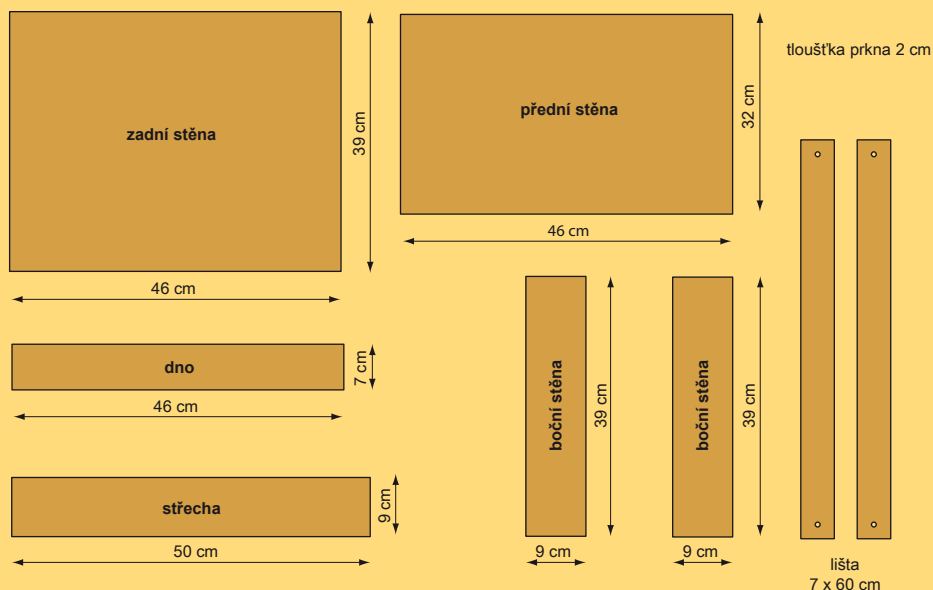
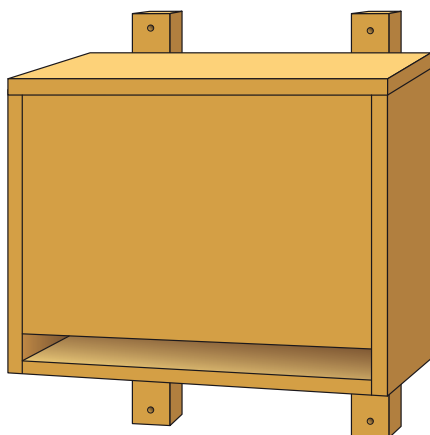
Milovníci ptáků mohou na své zahradě zřídit pro své oblíbence též mělká koupadla – ne hlubší než 5 cm. Jejich povrch by neměl být zcela hladký.

Mohou být zasazena do země nebo umístěna na kůlu. Samozřejmostí je jejich kontrola, dolévání, čištění.

Netopýři

Netopýřům stejně jako ptákům můžeme pomoci vyvěšováním budek. Ty slouží zejména jako úkryty letních mateřských kolonií tzv. stromových druhů. Platí pro ně podobná pravidla – materiálem je 2 cm silné dřevo ohoblované z vnější strany. Budka by měla být kontrolovatelná, připevňována na stromy či štíty osamělých stavení ve výšce 3–6 m, nejlépe na jižní, závětrnou stranu. Vhodnými místy jsou paseky, pobřežní porosty, aleje či lesní okraje, fasády klidných a osamělých domů. Opravu a údržbu budek provádíme zásadně v zimě. Dbáme na zamezení přístupu kočkám a kunám. Z několika typů netopýřích budek vybíráme ten nejjednodušší. Šikový kutíl může vyrobit úkryt členitější, lépe chráněný před nezvanými hosty.

CELOSVĚTOVÉ PROBLÉMY V OCHRANĚ ZVÍŘAT

V předchozích kapitolách jsme se dozvěděli řadu praktických informací, jak pomoci zvířatům v nouzi i volně žijícím zvířatům kolem nás. Svět je ale čím dál „menší“ – je globalizovaný, a proto bychom neměli zapomínat na to, že se řada druhů dostává do úzkých kvůli činnosti člověka na celém světě.

Nejzásadnějším problémem se stává devastace celých biotopů společně se znečištěním životního prostředí a hrožícím globálním oteplením. Nejznámějšími příklady jsou poničené mořské ekosystémy nebo rychle ubývající tropické pralesy. Můžeme pro ně něco udělat? Určitě ano. Nejen náš podpis pod petici za zákaz lovu kytovců nebo záchranu brazilského pralesa, ale zejména naše praktické jednání – v těchto případech **volba při každodenních nákupech** – má velký vliv na další budoucnost Země a fauny, která ji obývá. V případě mořských ryb vybíráme výrobky s označením **MSC** (Marine Stewardship Council), **ASC** (Aquaculture Steward-

ship Council) nebo **Friend of the Sea**, které pocházejí buď z certifikovaných chovů, nebo i z volné přírody, ale za dodržení určitých pravidel při lovu. Důvodů kácení deštných pralesů je více – vedle rostoucí poptávky po exotickém dřevě (vyrábí se z něj nábytek, podlahy, obklady fasád apod.) je to především získávání půdy pro pěstování různých plodin (palmy olejné, kukuřice, banány...), chov dobytka či těžbu nerostných surovin. To vše můžeme do určité míry svými nákupy ovlivnit, i když zřící se některých surovin je někdy velmi nesnadné. Například palmový tuk je dnes s oblibou používán ve velkém množství výrobků, které běžně nakupujeme (ztužené rostlinné tuky, čokoláda, sušenky a další cukrovinky, smažené pochutiny, pomazánky, některé cereálie, kosmetika, zubní pasty...). Do určité míry se lze negativních dopadů spotřeby palmového oleje vyvarovat preferencí výrobků v kvalitě **BIO** (Organic) nebo alespoň s logem **RSPO** (Roundtable on Sustainable Palm Oil).

Nejllepší možností, jak dopady na druhém konci planety omezit, je při nákupu **volit místní a regionální suroviny a výrobky**, o jejichž původu máme dostatek informací. Zde nám může pomoci značení regionálních produktů a českých výrobků. Kromě toho můžeme na obalech sledovat značky, které označují výrobky šetrnější k životnímu prostředí. U potravin, ale také u textilu a dalších výrobků se jedná o značku **BIO** a **FAIRTRADE** (ochrana prostředí je u Fairtrade výrobků jedním z principů), u dřevěných a papírových výrobků můžeme upřednostnit ty s certifikátem **FSC** (Forest Stewardship Council).

Zavírat oči bychom neměli ani před bezohledností při velrybářství, lovu tuleních mláďat, vybití nosorožců za účelem získání rohoviny (využívané v čínské medicíně), krutosti býčích zápasů, problémech zvířat v cirkusech. Stejně tak bychom si měli být vědomi problémů života hospodářských zvířat ve velkochovech a při transportu, které jsou v přímé souvislosti s konzumací masa, mléka, vajec a dalších živočišných produktů.

Důležitou ochranu volně žijícím živočichům a planě rostoucím rostlinám

poskytuje mezinárodní úmluva známá pod zkratkou CITES. Jejím cílem je regulace obchodu s ohroženými druhy zvířat a rostlin, částmi jejich těl a produktů z nich vyrobených, aby nedošlo k jejich vyhubení. Tato ochrana se vztahuje na více než 33 tisíc druhů zvířat a rostlin – obchod s některými z nich je striktně zakázán, s dalšími je umožněn pouze na základě povolení. **Pozor tedy na suvenýry z cest do zahraničí** – především na výrobky ze slonoviny, krunyřů mořských želv, kočkovitých šelem, některé léky tradiční čínské medicíny a mnoho dalších. Pokud si nejste jisti, zda výrobek nepochází z ohrožených druhů chráněných úmluvou CITES, tak ho raději nekupujte a nepřevázejte – stejně tak nalezené a sebrané části rostlin či živočichů (např. i mušle, úlomky mořských korálů apod.). Vystavujete se riziku porušení zákona, zabavení věci a postihu pokutu nebo dokonce i trestním stíháním.

Je na každém z nás, aby si vytvořil svůj morální postoj, neboť zvířata a celá příroda budou zbytečně trpět tak dlouho, dokud bude trvat náš nepřiměřený či neinformovaný spotřebitelský zájem o produkty z nich vyrobené.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Základními zákony, které se zabývají ochranou přírody a zvířat, jsou zákon 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a zákon 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Existuje celá řada dalších zákonů a vyhlášek k tomuto tématu. Výčet najdete na stránkách www.mze.cz v sekci Ochrana zvířat.

Většinu zvířat (savoů, ptáků) si člověk nesmí ponechat doma buď proto, že se dopouští pytláctví dle zákona o myslivosti (jde-li o tzv. zvěř), nebo proto, že porušuje zákon o ochraně přírody a krajiny, jde-li o zvíře chráněné. Kromě odebrání zvířete hrozí pokuta nebo dokonce i trestní stíhání. V obou případech můžete mít zvíře doma po dobu nutnou k ošetření nebo poskytnutí první pomoci, ne však déle než 28 dní.

ZDROJE

- CITES na stránkách AOPK ČR – www.ochranaprirody.cz/cites
- CITES na stránkách MŽP – www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy
- Česká společnost pro ochranu netopýrů – www.ceson.org
- Kompletní návod na vytvoření ekozahrady a rodového statku, Svoboda Jaroslav, Praha, 2011
- Ministerstvo zemědělství ČR – Ochrana zvířat – www.eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat
- Nadace na ochranu zvířat – www.ochranazvirat.cz
- Ochrana ptáků – www.ochranaptaku.cz
- Ochrana zvířat (leták), MZe ČR, Ústřední komise pro ochranu zvířat, 2013
- Ornitologická příručka, Obhlídal František, Praha, 1977
- Pomoc zvířatům z naší přírody v nouzi, MZe ČR, 2005
- Pod koly aut zahynou statisíce zvířat. Nejčastěji zajíci a ježci. (5. září 2008) na: www.idnes.cz
- Podpora dutinového ptactva v Jizerských horách, Správa CHKO Jizerské hory a Lesy ČR, 2004
- Poradna Ligy na ochranu zvířat ČR – www.lozcr.cz
- Ptáci na zahradě, Schmid Ulrich, Praha, 2012
- Ptačí budky a krmítka, Gabler Eberhard, Praha, 2007
- Soubor metodických listů „Péče o ptactvo 1–10“, Nauš Bohuslav, Prachatice, 1974
- STEP – Síť ekologických poraden – www.ekoporadna.cz
- Stop palmovému oleji – www.stoppalmovemuoleji.cz
- Svoboda zvířat – www.svobodazvirat.cz
- Včelařské dřeviny a byliny, Haragsim Oldřich, Praha, 2013
- Zahrada k nakousnutí, Holzer Sepp, Kuřim, 2013
- Zvíře v nouzi – Národní síť záchranných stanic – www.zvirevnouzi.cz
- Život na zahradě - www.zivotnazahrade.cz

PÉČE O HANDICAPOVANÉ ŽIVOČICHY

Vydala Správa Krkonošského národního parku v roce 2015

Text: © Monika Anna Kašparová, Václav Mikule

Ilustrace: © Michal Šír

Grafická úprava: Tomáš Koblížek

Fotografie: © Kamila Antošová, Radek Drahný, Ondřej Prosický,
Richard Stehlík

© 2015, Správa Krkonošského národního parku,
Dobrovského 3, 543 01 Vrchlabí

Vytištěno na recyklovaném papíře.

ISBN: 978-80-7535-005-3

SOS

HASÍČI

LÉKAŘ

POLICIE

602 448 338 nebo **1210**

(+48) 985 nebo **601 100 300**

HORSKÁ SLUŽBA (CZ) / GOPR (PL)